

ПОСЕЩЕНИЯ НА ЧУЖДИ ВОЕННИ КОРАБИ ВЪВ ВАРНА - 1878-1906 Г. ЧАСТ 3

Продължение на: [8 юни 2013 г. Посещения на чужди военни кораби във Варна - 1878-1906 г. Част 2](#)

1901 г., 25 юли. На рейда във Варненския залив хвърля котва **руска ескадра от 7 кораба** под командването на вицеадмирал Яков Аполонович Хилдебранд. Флагманският броненосец „Синоп” произвежда салют от 21 оръдейни изстрела, на който с 21 изстрела отговаря крайцерът „Надежда”. След десетина минути „Надежда” поздравява руските гости със салют от 17 оръдейни изстрела, на който с толкова изстрела отговаря „Синоп” [1]. Гостуващата ескадра е част от Практическата ескадра на Черноморския флот на Русия и се състои от броненосците „Синоп” под флага на вицеадмирал Я. А. Хилдебранд, „Георгий Победоносец” под флага на контраадмирал Пьотър Алексеевич Безобразов и „Двенадцать Апостолов”, минните крайцери „Капитан Сакен” и „Казарский”, минния транспорт „Дунай” и канонерската лодка „Донец” [2], [3].

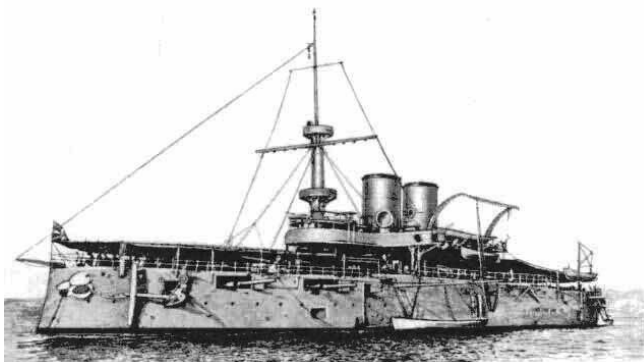

Вицеадмирал Я. А. Хилдебранд (1842-1915 г.), 1900 г. -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vice-admiral_Giltbrandt.jpg?uselang=ru

Барбетният броненосец „СИНОП” е построен в Севастопол, въведен е в експлоатация през 1889 г. Носи името на турския град Синоп (пристанище на Черно море), край който на 18 (30) ноември 1853 г. руският Черноморски флот под командването на вицеадмирал П. С. Нахимов разгромява турската ескадра под командването на вицеадмирал Осман паша (Синопското сражение). **Основни технически данни:** водоизместимост 11 310 т, дължина най-голяма 103,4 м, широчина 21 м, газене 8,69 м; две главни вертикални парни машини с тройно разширение с обща мощност 8888 к.с., скорост 15 възела. Екипаж 633. Въоръжение:

6 x 305 мм, 7 x 152 мм, 8 x 47 мм, 4 x 37 мм оръдия; 7 торпедни апарата [9]. През 1892 г. е прекласифициран в ескадрен броненосец, 1907 г. – в линейен кораб, през същата година отново посещава Варна. Участва в Първата световна война, през Гражданската война в Русия има твърде превратна съдба, но от ноември 1920 г. трайно става съветска собственост, от ноември 1925 г. – окончателно изключен от корабния състав на РККФ [10].

Руският ескадрен броненосец „Синоп” - http://russiaflot.ru/uploads/posts/2009-07/1248089824_sinop1.jpg

Ескадреният броненосец „ГЕОРГИЙ ПОБЕДОНОСЕЦ” е последният от серията от четири броненосеца тип „Екатерина II”, част от която е и „Синоп”. Въведен е в експлоатация през 1894 г. **Основни технически данни:** водоизместимост 11 030 т, дължина 100,9 м, широчина 21 м, газене 8,6 м; две главни вертикални парни машини с тройно разширение с обща мощност 13 150 к.с., макс. Скорост 16,5 възела. Екипаж 642. Въръжение: 6 x 305 мм, 7 x 152 мм, 8 x 47 мм, 10 x 37 мм оръдия, 20 x 63,5 мм скорострелни оръдия “Барановски”; 7 торпедни апарата. Посещава Варна отново през 1902, 1903 и 1911 г. През 1907 г. е прекласифициран в линейен кораб. Участва в Първата световна война, през ноември 1920 г. белогвардейците го отвеждат в Истанбул, после – в Бизерта, Северен Тунис, където е интерниран от френските власти, през 1924 г. е признат от френското правителство за собственост на СССР, в началото на 30-те години е предаден за скрап в Бизерта [11].

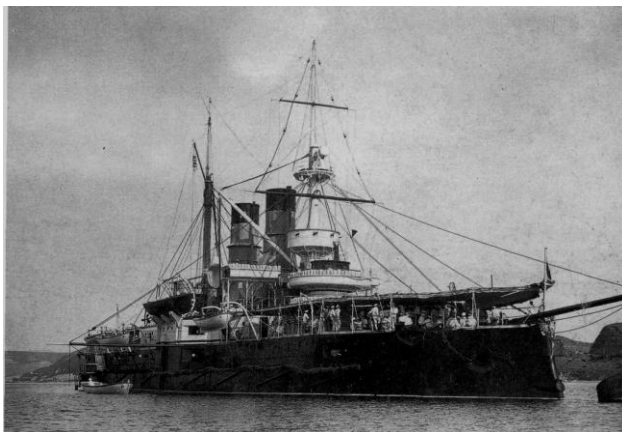
Руският ескадрен броненосец „Георгий Победоносец” - http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Georgii_pobedonosets_ironclad.jpg

Вицеадмирал П. А. Безобразов (1845-1906 г.), 1911 г. -

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bezobrazov_Petr.jpg?uselang=ru

Ескадреният броненосец „ДВЕНАДЦАТЪ АПОСТОЛОВ” е построен в Николаев, въведен е в експлоатация през 1892 г. **Основни технически данни:** водоизместимост 8433 т, дължина 100,97 м, широчина 18,29 м, газене 7,82 м; две главни вертикални парни машини с тройно разширение с обща мощност 8758 к.с., два гребни винта, скорост 15,15 възела. Екипаж 599. Въоръжение: 4 x 305 мм, 4 x 152 мм, 28 малкокалибрени оръдия; 6 торпедни апарата [9]. През 1907 г. прекласифициран в линейен кораб, 1914 г. – преоборудван в „Блокшив № 8” [12]. На борда му в началото на 20-те години са правени снимки за един от най-прочутите филми в историята на световното кино – “Броненосецът „Потьомкин” (1925 г.) [37]. През 1931 г. е предаден за скрап [12].

Руският ескадрен броненосец „Двенадцать Апостолов” -

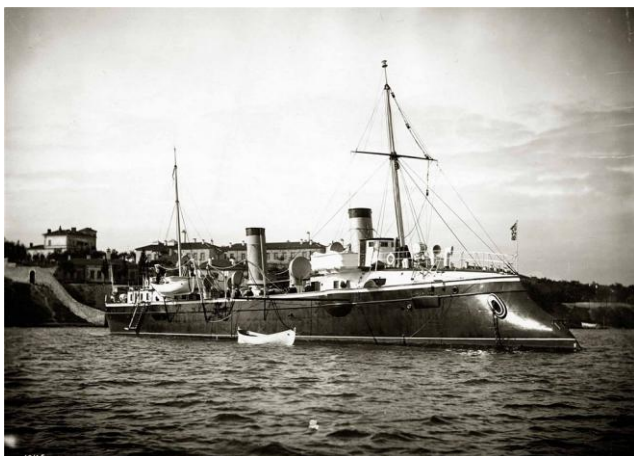
<http://navsource.narod.ru/photos/01/011/01011031.jpg>

Минният крайцер „КАПИТАН САКЕН” е построен в Николаев, влиза в строя през 1889 г. Именуван е по повод на столетието (1888 г.) от подвига на кап. II р. Христиан Иванович Остен-Сакен – руски офицер от немски произход, който през 1788 г., по време на Руско-турската война 1787-1792 г., взривява кораба си, за да избегне пленяването му от турците, потопявайки при това абордиралите четири неприятелски кораба.

Основни технически данни: водоизместимост 742 т, дължина 69,4 м, широчина 7,3 м, газене 3,1 м; две главни вертикални парни ма-

шини с тройно разширение с обща мощност 2341 к.с., два гребни винта, скорост 18,3 възела. Екипаж 127. Въръжение: 6 x 47 мм, 4 x 37 мм оръдия; 3 торпедни апарата. През 1907 г. е преименуван на „Бомборы”, през 1909 г. е изключен от списъците на Черноморския флот [13].

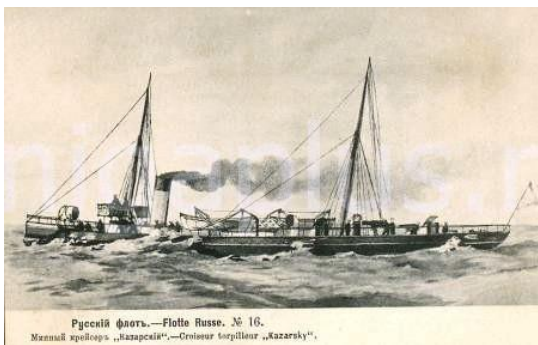
Броненосците „Синоп”, „Георгий Победоносец” и „Двенадцать Апостолов”, както и минният крайцер „Капитан Сакен” са тясно свързани с експериментирането и навлизането на безжичния телеграф в руския флот. В края на лятото на 1899 г. на тях са монтирани експериментални уредби и при първите опити в района на Черно море безжичната връзка е осъществена на разстояние до 9 мили [14]. През януари 1901 г. А. С. Попов препоръчва броненосците „Ростислав”, „Екатерина II”, „Двенадцать Апостолов”, „Георгий Победоносец” и минният крайцер „Капитан Сакен” да се оборудват с усъвършенствана уредба за безжична телеграфия [15, с. 13]. В достъпните руски източници липсва яснота относно точните дати на монтажа, но доколкото А. С. Попов пристига в Севастопол края на май с.г., възможно е до отплаването на броненосците „Синоп”, „Георгий Победоносец” и „Двенадцать Апостолов” и на минния крайцер „Капитан Сакен” за България тези уредби да са монтирани вече на тях и да са използвани за връзка както по време на плаването, така и при пребиваването им на рейда във Варненския залив. Непосредствено след завръщането на Практическата ескадра от България, през периода 19 - 21 август 1901 г. и най-вече на броненосците „Георгий Победоносец” и „Синоп”, са извършени отново опити, при които е постигната далечина на връзката 80 мили [15, с. 13-14], [16].

Руският минен крайцер „Капитан Сакен” http://img-fotki.yandex.ru/get/4132/103064218.2c6/0_8b589_ec6650d1_XXL.jpg

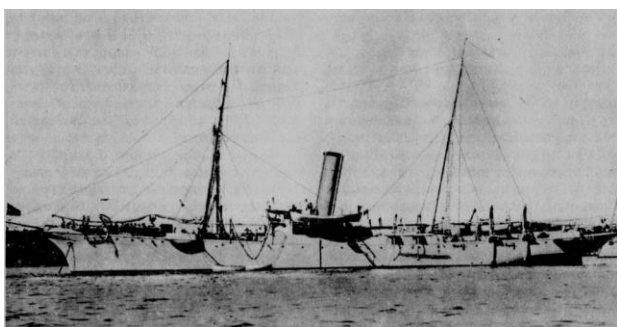
Минният крайцер „КАЗАРСКИЙ” е построен в корабостроителницата „F. Schichau” в гр. Елбинг, Източна Пруссия (днес Елблонг, Полша), и въведен в експлоатация през 1890 г. Именуван е на кап. I р. Александър Иванович Казарски (1797-1833 г.) – герой от Руско-турската война 1828-1829 г., командир на знаменития бриг „Меркурий”. „Казарский” е челният кораб от втората и най-голяма серия минни крайцери в руския флот през XIX в. **Основни технически данни:** водоизместимост 430 т, дължина 60,4

м, широчина 7,4 м, газене 2,3 м; обща мощност 3500 к.с., два гребни винта, скорост макс. 21,1 възела. Екипаж 127. Въоръжение: 6 x 47 мм, 3 x 37 мм оръдия; два торпедни апарата. През 1927 г. е нарязан за скрап [18]. Негов командир през периода 1892 - 1895 г. е кап. II р. Владимир Яковлевич Бал [30], който през периода началото на 1884 - май 1885 г. служи в българския военен флот.

Руският минен крайцер „Казарский” - <http://www.knigaplus.ru/sale/lot/1022489/>

Минният транспорт „ДУНАЙ” е построен в Гьотеборг, Швеция, и през 1893 г. влиза в строя. **Основни технически данни:** водоизместимост 1490 т, дължина 62,2 м, широчина 10,4 м, газене 4,6 м; две парни машини с обща мощност 1400 к.с., два гребни винта, скорост 14,2 възела. Екипаж 226. Въоръжение: 4 x 47 мм оръдия, 425 заградни мини. През 1922 г. е преименуван на „1 май”, 1924 г. - изведен от бойния състав на флота и преоборудван в хидрографски кораб, 1932 г. – преименуван на „Гидрограф”, 1934 г. – изведен от състава на Черноморския флот, 1941 г. потъва недалеч от Ялта [19].

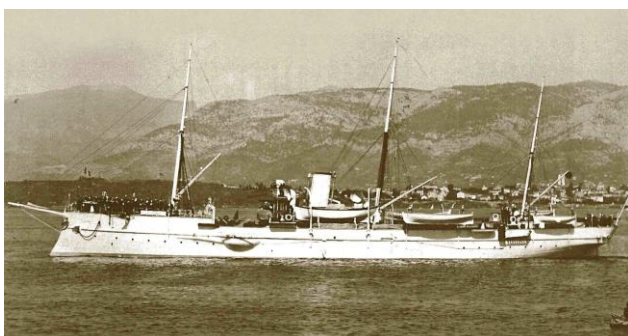

Руският минен транспорт „Дунай” - http://wunderwaffe.narod.ru/WeaponBook/МО_05/pictures/15.jpg

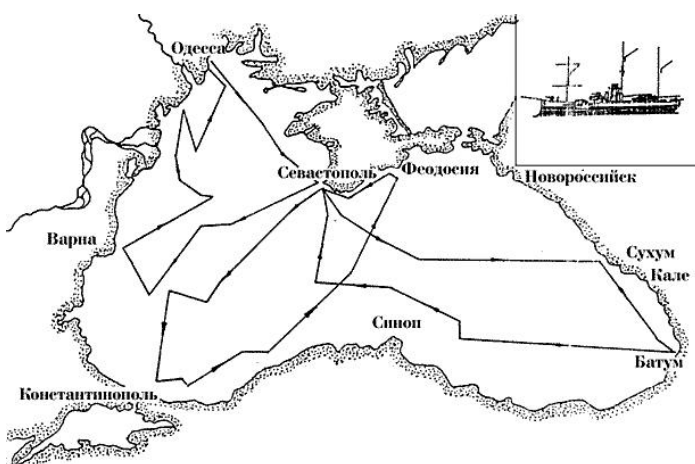
Канонерската лодка „ДОНЕЦ” е построена в Николаев и през 1889 г. влиза в строя. **Основни технически данни:** водоизместимост 1280 т, дължина 67,2 м, широчина 12,2 м, газене 3,7 м; две хоризонтални парни машини с тройно разширение с обща мощност 1819 к.с., два гребни винта, скорост 13 възела. Екипаж 137. Въоръжение: 2 x 152 мм, 1 x 120 мм, 2 x 75 мм, 4 x 47 мм оръдия, 2 x 7,62 мм картечници [20]. През 1891 г. „Донец” заедно с канонерската лодка „Запорожец” участва в руската дълбоководна експедиция в Черно море, която „потвърдила изводите на първата

(1890 г. – И.А.), откривайки сероводород при всички дълбоководни станции”.

Публикуваната карта на маршрута на експедицията показва, че той минава съвсем близо до Варна [21, с. 94], но е необходима допълнителна първична документация, за да се потвърди дали тогава „Донец” или „Запорожец” са посещавали пристанището във Варна. През 1900 г. на „Донец” е извършен капитален ремонт, като огнетръбните парни котли са заменени с водотръбни, поставени са товарни стрели за мини. От 1901 г. е използван за учебен кораб. През 1914 г. е потопен, но още същата година – изваден, ремонтиран и влиза в строя. През 1919 г. отново потъва, две години по-късно – изваден, през 1928 г. – нарязан за скрап [20].

Руската канонерска лодка „Донец” - <http://s017.radikal.ru/i407/1110/d3/55416f0e1190.jpg>

Маршрут на руската дълбокоморска експедиция в Черно море 1890-1891 г. с канонерските лодки „Черноморец”, „Запорожец” и „Донец” -

http://vivovoco.rsl.ru/VV/JOURNAL/NATURE/05_01/IGNAT1.GIF

В историческата литература няма никакво обяснение на все пак твърде озадачаващото обстоятелство, че само един месец след височайшата руска военноморска визита двете най-големи български пристанища отново са посетени от руска ескадра, при това – значително по-голяма от първата. Съвременен задълбочен изследване на балканската политика на Русия по онова време само констатира, че това е част от военнотехническото сътрудничество между двете страни, но не прави опит за търсене на

причинно-следствена връзка [22, с. 103], [23], след като няма дори място за сравнение между равнището на военните флотове на Русия и Княжество България.

Имайки предвид това, че ескадрата пристига във Варна на 25 юли, а 27 юли е приет за ден на освобождението на Варна от турското робство, вероятно формалният повод за гостуването е тъкмо този празник [24].

Бъдещо изследване на българо-руските взаимоотношения през разглеждания период следва обаче да потърси логично обяснение, особено като се отчете и първоначалното очакване на домакините за посрещането на 18 кораба (4 броненосеца, 6 крайцера и 8 миноносцеца) [27].

Гостуването на ескадрата под флага на вицеадмирал Я. А. Хилдебранд [29] вероятно е било договорено още при посещението на великия княз Александър Михайлович в края на предния месец. За посрещането на руските гости на 22 юли за Варна заминава военният министър генерал-майор Стефан Паприков, а на следващия ден – министър-председателят Петко Каравелов, министърът на вътрешните работи и изповеданията Михаил Сарафов. Тъй като по това време княз Фердинанд I е в Унгария, той е представляван от своя генерал-адютант ген.-лейт. Данаил Николаев, придружаван от началника на тайния кабинет на българския княз Страшимир Добрович. Между официалните посрещачи са и окръжният управител на Варна Нестор Марков, варненският кмет Руси Матеев, висши офицери и чиновници.

На 25 юли 1901 г. главната улица на Варна е окичена с руски и български знамена. Около 8 часа параходът „България” на Българското търговско параходно дружество с много посрещачи и два оркестъра (военен и граждански) отплава на север, за да поздрави още в открито море руските гости, които пристигат от посещението си в румънското пристанище Кюстенджа. Срещата е между Балчик и Каварна: „Щом [руските кораби] приближиха „България”, из гърдите на множеството посрещачи се изтръгна гръмовно „ура”, музиката засвири руския химн „Боже царя храни”, и братушките отговориха с дружно „ура”, която разцепи въздуха; между туй някои от тях – музикантите – се затекоха [...], грабнаха инструменти и под такта на капелмайстора си засвириха българския народен марш: „Шуми Марица” [1, с. 250].

След поздравленията при слизането на пристанището вицеадмирал Я. А. Хилдебранд прави посещения на министър-председателя П. Каравелов и Варненския и Преславски митрополит Симеон [31], а след това се връща на крайцера „Надежда”, където в негова чест е даден обяд от началника на българския флот кап. II р. Пол Пишон [27]. Вечерта офицерите от Варненския гарнизон организират банкет, на който са поканени 160 души, вкл. 60 руски гости. По време на банкета българският министър-председател вдига наздравица, в която „накратко очерта развитието и силата на руската черноморска флота”, а в отговора си вицеадмирал Я. А. Хилдебранд „пожела да види един ден българската флота, според силите ѝ, един ден да стои редом с руската” [31], [32].

На 26 юли митрополит Симеон посещава вицеадмирал Я. А. Хилдебранд, руският вицеконсул Константин Черкавски дава обяд в чест на вицеадмирал Я. А. Хилдебранд с участието на министър-председателя П. Каравелов [33], Варненският гарнизон дава обяд на 400 унтерофицери и моряци от руската ескадра, а вечерта офицерите от местния гарнизон организират за вицеадмирал Я. А. Хилдебранд и руските офицери бал в Приморската градина, по време на който са пуснати много фойерверки, а морският бряг е „осветен от електрическите рефлексори на военните кораби”. При изключителна тържественост преминава третият ден от гостуването на руската ескадра – 27 юли, празника за освобождението на града от турското робство. В 10 часа в съборния храм „Св. Успение Богородично” започва благодарствен молебен, отслужен от Варненския и Преславски митрополит Симеон в присъствието на вицеадмирал Я. А. Хилдебранд, министрите, офицерите от руската ескадра, офицерите от Варненския гарнизон, висши чиновници и множество граждани. След молебена на площада пред храма е проведен парад, в който участват войските от гарнизона и една команда руски моряци; парадът е командван от началника на Варненския гарнизон и приет от вицеадмирал Я. А. Хилдебранд. Следобед вицеадмирал Я. А. Хилдебранд, българските министри и висшите руски и български офицери правят разходка до местността Пейнерджик (на три километра от Варна) [34], където е планирано изграждането на военно пристанище и флотски арсенал [27]. Вечерта на броненосеца „Синоп” вицеадмирал Я. А. Хилдебранд дава тържествена вечеря [34]. Планираното отплаване на руската ескадра за Бургас още същата нощ е отложено за следващия ден поради внезапно разразилата се силна буря [27].

През втория и третия ден от пребиваването на руската ескадра във Варна нейните кораби са отворени за разглеждане от гражданството. „Многобройните посетители се посрещат с извънредна любезност от офицерите и от моряците” [34]. На 29 юли следобед ескадрата заедно с крайцера „Надежда”, с който плава военният министър генерал-майор Ст. Паприков, пристига в Бургас. Първоначално за посещението там са предвидени три дни, но след 30-часов престой тя отплава за Севастопол [27].

Междувременно ген.-лейт. Д. Николаев посещава броненосеца „Синоп” и от името на княз Фердинанд I връчва на вицеадмирал Я. А. Хилдебранд орден „Св. Александър” - I ст., а на контраадмирал П. А. Безобразов – орден „За Военна заслуга” - I ст. [35]. Докато двамата руски адмирали получават ордените си очевидно по протоколни причини [36], на един от корабите от ескадрата служи офицер, който, от една страна, участва в Руско-турската война 1877-1878 г. и е носител на светло-бронзов медал „За Турецкую войну 1877-1878 гг.” [30], а, от друга, през периода началото на 1884 - май 1885 г. служи във Флотилията и Морската част в Русе, но той остава незабелязан дори от българските вестникари, камо ли да бъде отличен по някакъв начин от българския монарх. Това е кап.

Гр. Владимир Яковлевич Бал – командир на броненосца „Синоп” през периода 1898 - 1902 г. Че той положително е бил в офицерския състав на ескадрата на вицеадмирал Я. А. Хилдебранд, подсказва и фактът, че през 1901 г. е бил награден с Големия офицерски кръст на ордена „Короната на Румъния”[30], а това удивително съвпада с факта, че същата руска ескадра първо посещава Кюстенджа и после пристига във Варна [4, с. 41].

След отплаването на руската ескадра австро-унгарският дипломатически представител в София съобщава на външния министър на Австро-Унгария, че по данни от техния вицеконсул във Варна „посещението на руската ескадра довело до необоснования слух, руски пионерни офицери щели да дойдат в най-скоро време във Варна, за да помагат при изпълнението на прословутия проект за свързването на Девненското езеро с пристанището на Варна. Нужният за това капитал бил осигурен от руско дружество, което щяло да поеме и техническите работи” [27].

1. **Т. И. Б-в.** Посрещане руската ескадра във Варна. – Родина, г. III, 1901, № 6-7, 248-251.
2. **Варна, 26 юлий.** Руската ескадра се състои от ... – Държ. вестник, № 162, 27 юли 1901, с. 6.
3. Корабният състав на руската ескадра, гостувала края на юни 1901 г. във Варна, не е изяснен в историческата литература. През 1971 г. тя е съобщена като „руска учебна ескадра [...] от седем кораба” [4, с. 41], а в по-нова научна публикация това твърдение е деформирано до „ескадра от седем учебни кораба” [5, с. 22]. Към 1897 г. Практическата ескадра на Черноморския флот е със състав шест ескадрени броненосца, един крайцер I ранг, два минни транспорта и два минни крайцера [6], а към 1901 г. – броненосците „Синоп”, „Георгий Победоносец”, „Двенадцать Апостолов” и „Ростислав”, крайцерите „Капитан Сакен” и „Казарский”, канонерската лодка „Донец”, минният транспорт „Дунай” и миноносците №№ 261, 263, 264, 266, 268 и 272, т.е. общо 14 кораба [7, с. 23]. Половината от тях през юли 1901 г. гостуват във Варна, а поименно ги уточних по съобщението на Българската телеграфна агенция, публикувано тогава в „Държ. в-к” [8].
4. **Павлов, Владимир.** Развитие на българския военноморски флот 1897-1913. С., Държ. военно изд-во, 1970. 236 с.
5. **Чонев, Чони.** Визитите на чужди бойни кораби в българските пристанища до Първата световна война. – Военноистор. сборник, 2005, № 1, 20-24.
6. **Исторический журнал Практической эскадры Черного моря за кампанию 1897 г.** – http://www.e-reading.mobi/chapter.php/1014060/25/Arbuzov_-_Bronenosec_Dvenadcat_Apostolov.html
7. **Ермолов, П. П., В. В. Воробьев.** А. С. Попов и Черноморский флот (к 150- летию со дня рождения). – http://naukainform.kpi.ua/DocLib2/2009/%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82/023_029.pdf
8. **Варна, 26 юлий.** Руската ескадра се състои от ... – Държ. вестник, № 162, 27 юли 1901, с. 6.
9. **Синоп (броненосец).** http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BF_%28%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B5%D1%86%29
10. **Эскадренный броненосец „Синоп”.** - <http://flot.sevastopol.info/ship/brone/sinop.htm>
11. **Георгий Победоносец (броненосец).** – http://flot.sevastopol.info/ship/brone/georgiy_pobedonosetc.htm
12. **Эскадренный броненосец „Двенадцать Апостолов”.** – <http://flot.sevastopol.info/ship/brone/12apostolov.htm>
13. **Минный крейсер „Капитан Сакен”.** – http://flot.sevastopol.info/ship/cruiser/kapitan_saken.htm

14. **Рыбкин, П. Н.** Первые шаги развития радио (Доклад, прочитанный в Электро-Минной школе Балтийского Флота 14 октября 1924 года).
– <http://rybkin.h16.ru/pervshagi.htm>
15. **Ермолов, П. П.** История развития радиотехнологий в Крыму (1899-1920 гг.). Часть 1. – http://archive.nbu.gov.ua/portal///natural/dzit/2012_15/006023.pdf На 7 май 1997 г. в Севастопол е открит паметникът „В честь 100-летия изобретения радио А. С. Поповым”. На една от четирите паметни плочи на този паметник е изобразен силуетът на броненосец „Георгий Победоносец” [17].
17. **Спиридонова, И.** Паметник „В честь 100-летия изобретения радио А. С. Поповым”. – <http://vashsevdом.narod.ru/histor/radio.html>
18. **Минный крейсер „Казарский”.** – <http://flot.sevastopol.info/ship/cruiser/kazarskiy.htm>
19. **Минный транспорт „Дунай”.** – <http://flot.sevastopol.info/ship/tral/dunay.htm>
20. **Канонерская лодка „Донец”.** – <http://flot.sevastopol.info/ship/kanonerki/donec.htm>
21. **Игнатъев, С. М.** Удивительный морской водоем. – Природа, 2001, № 5, 92-95.
22. **Палангурски, Милко.** България в балканската политика на Русия (1899-1903). С., УИ „Св. св. Кирил и Методий”, 2005. 366 с.
23. В монографията си М. Палангурски представя посещениято на ескадрата от седем кораба във Варна и Бургас през 1901 г. въз основа на архивен документ от 13 авг. 1901 г. [22, с. 103 и 137]. Нямам практическа възможност да проверя този източник, но при ползването му положително е допуснато неволно авторско недоразумение, защото ескадрата пристига във Варна не на 25 август, а на 25 юли 1901 г. и тя не е отново „под ръководството на Великия княз Александър Михайлович” [22, с. 103], а този път е под флага на вицеадмирал Я. А. Хилдебранд.
24. Ранната история на Деня на Варна не е проучена подобаващо. В наши дни К. Герчева осакатява историята на градския празник, като уверява, че той бил, видите ли, социалистическа приумица: „през периода на социализма като празник на града се чества датата 27 юли” [25]. Небезизвестният варненски културтрегер Любомир Кутин, който подробно представя историята на отмяната през 1992 г. на честването на Деня на Варна на 27 юли и въвеждането на 15 август, не разглежда историята на честването на 27 юли, а само витиевато твърди, че, видите ли, този ден „все пак е свързан с конкретни политически и военни обстоятелства. Трябваше да се търсят други символи, които да внушават по-универсални послания” [26]. **И никаква обосновка какви са всъщност тези обстоятелства,** които толкова много са смутили тогавашните варненски общинари, за да отменят датата 27 юли. Според архивен документ от 1901 г., годишнината от влизането на руските войски във Варна се чества „ежегодно [...] след падането на Стамболов” с молебен във варненския катедрален храм „Св. Успение Богородично” [27]. Доколкото правителството на видния русофоб е сменено през май 1894 г., възможно е първото честване на 27 юли във Варна да е организирано още през същата година. Куриозното в усилията на следдесетонемврийските варненски демократи да ликвидират признателността на местното население към руския принос за освобождаването на града от турското робство, на което сега гальовно думат „османско присъствие”, е това, че налагайки религиозния празник 15 август (Св. Успение Богородично, празник на варненския катедрален храм), **всъщност отново почитат руския принос.** Исторически факт е, че катедралният храм във Варна е построен „в память и чест Успенья Пресвятия Богородици за спомен на приснопамятната българска благодетелка Нейно Величество Всероссийската Императрица Мария Александровна” (подч. И.А.) [28]. Мария Александровна (1824-1880 г.) е съпруга на руския император Александър II (1818-1881 г.), популярен между българите с прозвището Цар Освободител, макар че той го получава за отмяната на крепостничеството в Русия през 1861 г., а не за водената от него Руско-турска война 1877-1878.
25. **Герчева, К.** Денят на Варна – история, една легенда и... традиции. – <http://www.morskinovini.com/?p=1402>

26. **Кутин, Любомир.** Днес варненци честват за двадесети път своя празник. – http://lykutin.blogspot.com/2012/08/blog-post_15.html
27. ЦДА, КМФ 03, Инв. № 191/9. ННStA, Wien, Politisches Archiv, XV Bulgarien Kr. 51. Ръкопис. Нем. ез.
28. **Заемаме от „Варн. Вестник“:** ... – Българин (Русе), № 287, 28 авг. 1880, с. 4.
29. Тук цитирам фамилията Хилдебранд, защото така е навлязла още по онова време в българския периодичен печат и приета в съвременната българска историческа литература. На руски език обаче името на този руски вицеадмирал се изписва: Яков Аполлонович Гильтебрандт.
30. **Баль Владимир Яковлевич - Вице-адмирал, Командир Бакинското порта, Директор маяков и лощии Каспийского моря.** – http://www.ourbaku.com/index.php5/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D1%8C_%D0%92%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80_%D0%AF%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87-%D0%92%D0%B8%D1%86%D0%B5-%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BB_%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D1%80_%D0%91%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B0_%D0%94%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80_%D0%BC%D0%B0%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D0%B2_%D0%B8_%D0%BB%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B8_%D0%9A%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%8F.
31. **Руската Черноморска ескадра във Варна.** – България, г. IV, № 96, 26 юли 1901, с. 2. Благодаря на д-р Петър Кърджилов от София, който откри този източник и ми предостави правото да го публикувам.
32. Според Вл. Павлов, сведение за речта на вицеадмирал Я. А. Хилдебранд по време на банкетата на 25 юли 1901 г. във Варна е поместено в британския всекидневник „Таймс“ заедно с коментара, че тази реч, „в която той заявил, че желае да види българския флот рамо до рамо с руския в решителния момент, произвела неприятно впечатление в Румъния“. От друга страна, тъкмо този момент от руската наздравница е направил впечатление на австро-унгарския дипломатически представител в София Щефан фон Фегер и в доклада си за посещението на руската черноморска ескадра, изпратен до министъра на външните работи на Австро-Унгария граф Агенор Голуховски, той отбелязва: „...от изречения тост на споменатия адмирал заслужава внимание, един ден българския флот да се нареди по сила наравно с руския“ [27]. Сравнението на трите документа от онова време [4], [27], [31] показва съществени различия в твърденията за пожеланието на руския вицеадмирал и остава неясно какво всъщност е изтъкнал той.
33. **Варна, 26 юлий. Руският вицеконсул, г-н Черкавски ...** – Държ. вестник, № 162, 27 юли 1901, с. 5-6.
34. **Телеграми (Българска телеграфна агенция).** – Държ. вестник, № 163, 28 юли 1901, с. 5.
35. ЦДА, ф. 3К, оп. 8, а. е. 245, л.16-17. Оригинал. Ръкопис.
36. Прегледах внимателно достъпните в интернет биографични сведения за вицеадмирал Я. А. Хилдебранд и контраадмирал П. А. Безобразов, но не открих дори косвени податки за евентуално тяхно участие в Руско-турската война 1877-1878 г. Прави впечатление и това, че и двамата руски адмирала остават „изненадани и поразени от високото благоволение“ на княз Фердинанд I [35], награждавайки ги с тези български ордени.
37. **Дванадцать Апостолов (броненосец).** – http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B5%D1%86_%C2%AB%D0%9F%D0%BE%D1%82%D1%91%D0%BC%D0%BA%D0%B8%D0%BD%C2%BB_%28%D1%84%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%BC%29

Иван Алексиев

(Следва)